

## Filmes folyóiratok és digitális nyilvánosság

*Közhelyszámba megy kijelenteni, hogy az ezredfordulós évtizedekben a kultúra, különösen az úgynevezett magaskultúra szerepe és ársziója újraértékelődés alatt áll, s az értékek (a közönség, a fogyasztók preferenciáiban is megmutatkozó) átrendeződésében vitathatatlanul lényegi szerep jut a kultúráközvetítő közegek átalakulásának, ha tetszik, az úgynevezett információs társadalom új platformjainak, egyszerű bölcsésztekintettel már-már követhetetlen technológiai újításainak. Az is köztudomású, hogy a nyomtatott sajtótermékek köré szerveződő szépirodalmi vagy tudományos alkotócsoportok, műhelyek mellett a 2000-es évek Magyarországon felbukkantak a digitális médium (kezdetben az 1.0-ás hálózat) lehetőségeit kiaknázó, új publikációs és reprezentációs felületeket létrehozó, hálózati kommunákat alakító és ideig-óráig életben tartó csoportok. (Gondoljunk csak a 2005–2009 közt működő, az online műhelyek hagyományát megteremtő Telep-csoport blogjára, amelynek a paradigmáját, ha jól érzeltem: jelentősen csekélyebb sikerrel, több más fiatal, többé-kevésbé pályakezdőnek nevezhető irodalmárcsapat igyekezett/igyekszik követni. Az Előszезon például 2007, a Körhinta Kör 2008, az Újhormon Csoport 2009 óta működött rendszertelenül frissülő versblogokat.)*

Az új technológiák és médiumok széles körű elterjedése ugyanakkor természetesen nemcsak a szerzők (és szerkesztőik, kiadóik), hanem a befogadók lehetőségeit is átfőrtmálta. Sőt, az újabb és újabb innovációk (web 2.0-ás, okostelefonos, tábla-gépes, e-readeres, stb. alkalmazások) iszonyú sebességgel, gyakorlatilag hozzátétőle-gesen pár év alatt képesek átrendezni a médiafogyasztási szokásokat, az információkeresé-si preferenciákat, s következésképpen bizonyos mértékig a befogadói attitűdöket és kompetenciákat is. Már az a tény, hogy a befutott írók konyhája, esetleg a kocsmá- vagy kávézóasztal helyett (de legalábbis annak kiegészítéseként) az alkotás közösségi megvi-tatásának környezetéül a blogsablont (vagy, a 2010-es évek elején jellemzően inkább: a közösségi média, elsősorban a Facebook üzenőfelületeit vagy titkos, illetve nyilvános csoportosulást biztosító szolgáltatásait) választják az „újfiatalok” – akiket olykor net-nemzedéknek hívunk –, önmagában véve értelmezhető annak jeleként, hogy információs társadalmunk, s a benne termelődő javak a teljes digitalizáció irányába tartanak. A digi-tális médium sikerének titka komoly részben nyilván hatékonyságának, felhasználóbarát jellegének köszönhető: az információszerzés és információrendszerzés, továbbá és leg-elsősorban az információkeresés, az információ elérésének gyorsaságát illetően jelenleg nincsen hatékonyabb technológia a digitális memóriánál. (Röviden jegyzem meg, hogy a webes tartalmak elérése, hozzáférhetősége persze a legkevésbé sem demokratikus, aho-

gyan a hálózaton fellelhető információk hitelességét, színvonalát illetően is erős hierarchizálódásról beszélhetünk.)

Közelebbi tanácskozási témánkhoz kanyarodva persze azt kell megállapítanom, hogy napjainkban még javában zajlik a (kulturális) területek újrafelosztása a világban, és mindenki igyekszik minél kisebb veszteséggel átköltöztetni a saját értékeit a jövő kultúrájába. Minden részterület keresi a helyét, próbálja újradefiniálni önmagát az elhálósodott világban, így a magyarországi művészeti folyóiratkultúra, s ezen belül a filmes orgánmok is. Kérdés persze, hogy abban a kortársi közegben, amelyben az információszerezés domináns, elsődleges eljárása már nem a nyomtatott szövegek utáni (akár könyvtárban bekövetkező, helyszínelő) nyomozás, hanem a „guglizás”, a keresőmotoros keresés, a komoly múltú, nagy hagyományú nyomtatott folyóiratok valóban életképesek tudnak-e maradni. Tegyük mindehhez hozzá azt a közismert tényt is, hogy az olvasás komfortos szituációja már csak részben, s ha hinni lehet a statisztikáknak, egyre kisebb mértékben jelenti az Italo Calvino *Ha egy téli éjszakán egy utazó* című remekművének első fejezetében leírtakat, ahol a könyv bolti megvásárlása után puha fotelben, lábát felpolcolva, a könyvtestet megszaglászva, megsimogatva, vagyis azzal érzéki kapcsolatot kialakítva mélyed el az olvasó a könyv világában. Ez az olvasási gyakorlat, vagyis a tényleges kézben tartás, illetve a szövegben vagy vegyes/kevert médiumú termék esetében: a képszövegben való elmélyedés, a figyelem hosszan fenntartott intenzitása, ugyanakkor a nem feltétlenül lineáris jellegű információfeldolgozás megítélésem szerint a nyomtatott folyóiratok olvasói praxisát is jól reprezentálja.

A hálózati kultúra kezdeti, apokaliptikus, pejoratív ellenhangjai a Gutenberg-galaxis háttérbe szorulásáról, végletesebb megfogalmazásban: eltűnéséről, s vele együtt az olvasás, s a hozzá kötődő absztrakciós-szellemi készségek meggyengüléséről, sarkosan fogalmazva: az elbutulásról vészmadárkodtak. Persze, az új médiumok felbukkanásakor ez a típusú, a régi médiumhoz defenzíven, a frisshez agresszíven és lekicsinylő módon viszonyuló attitűd (ha tetszik, a mediális rémület vagy iszony) teljességgel jellegzetes hozzáállás: ahogyan a könnynyomatás feltalálását sem övezte össznépi örvendezés, a fotográfia, a film, a rádió vagy a televízió elterjedését is a „népbódítás” vagy a „közönségkábitás” metaforáinak és félelmeinek hangot adó cikkek, értekezések kísérték.

---

*A hálózati kultúra kezdeti, apokaliptikus, pejoratív ellenhangjai a Gutenberg-galaxis háttérbe szorulásáról, végletesebb megfogalmazásban: eltűnéséről, s vele együtt az olvasás, s a hozzá kötődő absztrakciós-szellemi készségek meggyengüléséről, sarkosan fogalmazva: az elbutulásról vészmadárkodtak. Persze, az új médiumok felbukkanásakor ez a típusú, a régi médiumhoz defenzíven, a frisshez agresszíven és lekicsinylő módon viszonyuló attitűd (ha tetszik, a mediális rémület vagy iszony) teljességgel jellegzetes hozzáállás: ahogyan a könnynyomatás feltalálását sem övezte össznépi örvendezés, a fotográfia, a film, a rádió vagy a televízió elterjedését is a „népbódítás” vagy a „közönségkábitás” metaforáinak és félelmeinek hangot adó cikkek, értekezések kísérték.*

---

fogyasztási szokásai alapján ezt meg tudom ítélni – az úgynevezett netnemzedékre valóban kevésbé jellemző a magaskulturális termékek vásárlása (aminek nyilván finánciális okai is vannak), s az olvasás kedvelt médiumai a print kiadványok helyett inkább a notebookok, a táblagépek és a telefonok, de továbbra is olvasnak, mi több, sokat olvasnak. (A műfaji preferenciákat, illetve a szövegtörmelékek mentén sodródást, a „klikkelek egyet, odakukkintok, és sitty-sutty, máris egy másik hiperlinket követek”-típusú, már nem is szörfölésnek, hanem inkább jetskin suhanásnak nevezhető tájékozódási formát ezúttal nem hozom szóba részletesen.) Mi több, ezek a mai fiatalok képesek elmélyülni, 25.000 leütésnél hosszabb szövegeket is képernyőről olvasni – különösen, ha szakdolgozat készítése, netán a kedvenc irodalmi és filmhősük vagy -műfajuk rajongói, jellemzően blogon közzétett továbbírásáról, azaz úgynevezett ’fanpic’-ről van szó.

Tegyük fel, hogy a nyomtatott folyóiratok életben maradása az olvasóbázisuk létrehozásán és gondozásán, a potenciális olvasók elérésén, kíváncsiságuk felkeltésén, esetleg hosszú távú rajongásuk megteremtésén múlik. (Ahogyan az elektronikus folyóiratok esetében sincs ez másként.) Tegyük fel, hogy a folyóiratok kultúra jövőjének szempontjából a legkevésbé sem hanyagolható el a legalább minimális mértékű interakcióhoz (hozzászólási, tetszikelési vagy megosztási lehetőséghez), multimediális környezethez és az úgynevezett ’multitasking’ üzemmódhoz szokott olvasó-néző netnemzedék. Más szavakkal: a hagyományok továbbörökítése érdekében a mai tinédzsereket, huszonéveseket a folyóiratok felvevőpiacának aktív részévé és részesévé, vagyis fogyasztójává/olvasójává és szerzőjévé kell, kellene tenni. Úgy hiszem, a szerzővé alakulás a legkevésbé sem okoz gondot ennek a generációnak; egészen más a helyzet viszont az olvasótáborok kinevelésével és megtartásával. Meglehet, tévedek, de – a legkevésbé sem reprezentatív magánfelméréseim alapján – úgy tűnik, hogy a megbízható rendszerességgel közvetített színvonalas tartalom és a jól ismert offline folyóirat- vagy alkotóműhely-népszerűsítések (közönségtalálkozók, művészeti táborok, stb.), illetve a tehetség gondozási formák (szerkesztőségi órák, amatőrökkel folytatott szerkesztői levelezés) már nem igazán gyakorolnak komolyabb tömeghatást.

Vagyis, feltevésem szerint, ha nem a pusztán (egyébként jellemzően állami fenntartású) túlélésre, hanem a vibráló életre kívánnak berendezkedni művészeti fórumaink, akkor nagyobb és természetesen úgymond dizájnosabb, vagyis vizuálisan is izgató/vonzó, ugyanakkor az interaktivitást hangsúlyosan kihasználó területet kell kihasítaniuk abból a közegekből, amelyet a fiatal felnőtt és a felnövekvő nemzedékek előszeretettel használnak. Határozott benyomásom ugyanis, hogy bár különféle offline stratégiákkal is lehetséges egy-egy folyóirathoz, akár az általa képviselt fő szemléleti formákhoz, stílusokhoz való szoros kötődést kialakítani egy-egy olvasóban, összehasonlíthatatlanul sikeresebb, és nem utolsósorban tömegesebb üzemmódra kapcsolhatunk, ha a netnemzedék, más szavakkal: a digitális bennszülöttek kultúrájához és igényeihez igyekszünk igazodni. Alkalmazkodni az „újfiatal” vagy „újolvasói” környezethez, otthont teremteni benne, a nívóból lehetőleg nem engedve kultúrát szolgálni és szolgáltatni – szép, nemes feladat, nemdebár.

Az alábbiakban néhány magyarországi illetőségű filmes folyóirat, honlap és portál hálózati szereplését hozom szóba, s reményeim szerint ennek a legkevésbé sem teljes körű és részletességű társművészeti kitekintésnek a révén nemcsak a filmes fórumok által belakott digitális térre láthatunk valamelyest rá, de jó eséllyel olyan közönségteremtő és –megtartó technikákra is, amelyek az internethasználókat valóban olvasókká, esetleg szerzőkké, vagyis az illető közeg barátaivá, de legalábbis (közeli) ismerőseivé teszik. A legismertebb, legnépszerűbb, bizonyos szempontok szerint a leginkább meghatározónak nevezhető filmes orgánumokra fogok koncentrálni, olvasó-nézői, fogyasztói-felhasználói nézőpontom (és elvárásaim) pedig a vizuális kultúrakutató szakemberé. A különféle összművészeti kulturális portálok, illetve elektronikus napilapok filmes rovataira nem fogok kitérni, csakis a kiténtetetten filmes profilú folyóiratokra fókuszálok.

A filmes folyóiratokat, magazinokat szemlélve úgy tűnik, nemcsak sokszínű, többféle olvasói réteget is megszólító, élő szféráról beszélhetünk, de szembetűnő különbség is kirajzolódik az irodalmi folyóiratok komoly részének arculatához képest, amennyiben a filmes fórumok (legalábbis az egyes, a szakmai, netán tudományos igényességet is szem előtt tartó lapok) markánsabban törekszenek a saját profil, az egyedi(bb) tartalomszolgáltatás kialakítására. Közismert módon a nyomtatott irodalmi folyóiratok komoly része a következő rovatstruktúra mentén épül fel: szépirodalmi blokk, tanulmányrovat (hol tematikusan, hol esetlegesen összeállítva), könyvkritika/könyvismertetés rovat, ezek mellett ritkábban esetleg egyéb tárgyú/műfajú szövegek is szerepelnek, és jellemzően vagy illusztrációs anyag nélkül jelennek meg, vagy pedig fekete-fehér grafikák kísérik a szövegeket. (Természetesen vannak szerencsés, egyedibbnek mondható kivételek.) A filmes folyóiratkulturát illetően markánsabban kirajzolódnak a folyóirat-profilok – ezt a tényrt persze részben az is indokolhatja, hogy az irodalmi folyóiratoknál lényegesen kisebb számú filmes orgánus létezik. A negyedévente megjelenő, nyomtatott *Metropolis* például kifejezetten szaktudományos jellegű tanulmányokat közöl, tematikus összeállításban, amelyek hol egy-egy filmtörténeti vagy -elméleti probléma, hol pedig egy-egy rendezői életmű köre szerveződnek, s kisebb részben filmszakmai könyvek ismertetését, kritikáját is közli. A szintűgy negyedévente, de csakis online megjelenő *Apertúra (Film – Vizualitás – Elmélet)* szintén tematikus összeállításokkal jelentkezik, ám ezeknek (noha meghatározó, de mindössze) egy része filmes témájú, más része a vizuális kultúrakutatás tágabb terepével (színházzal, képzőművészettel, stb.) kapcsolatos, s az *Apertúra* jellemzően inkább interdiszciplináris tájékozódású, ritkábban szigorú értelemben vett filmtudományi írásokat tesz közzé. Az egyetemi hallgatói munkák részére fenntartott *Diákmunka*-rovat pedig igazán vegyes és színes, a magasművészeti produktumoktól a szubkulturális képi műfajokon át a multimediális termékek elemzéséig és tovább található témákat. Akadémiai irányultságukból és elsősorban alapos tanulmányokat közlő jellegükből adódóan sem a *Metropolis*, sem az *Apertúra* nem tartja feladatának a legújabb magyarországi és nemzetközi filmtermés rendszeres kritikai figyelemmel követését, más szóval a heti vagy napi filmkritika-írást. (Bár az épp megújulóban lévő *Apertúra*-oldal, az *Apertúra Magazin* a tervek szerint erre is törekedni fog.) Ezt a – nevezzük így – piaci rést mindeddig az átlagnéző és -olvasó számára is érthető stílust, nyelvezetet alkalmazó havilap (ami következésképpen amolyan havi szemlét nyújt), de szintűgy alaposabb, egy-egy témát színvonalasan taglaló mélyfúrásokat is közlő *Filmvilág*, illetve a legfrissebb filmes, ELTE-s hallgatók által 2009-ben elindított, szintűgy negyedéves nyomtatott megjelenésű *Prizma* filmművészeti folyóirat töltötte be. Az utóbbi a tudományos igényesség mellett fiatalos témaválasztást, ehhez illő vizuális megjelenést, valamint szélesebb körben is érdeklődésre számot tartó fogalmazásmódot igyekszik alkalmazni, s olyan területek rendszeres kritikai gondozását is céljának tekinti, amelyekkel az „idősebb” orgánusok csak elvétve foglalkoznak (ilyen például a kisfilmek/rövidfilmek, videoklipek vagy az experimentális filmművészet kérdése). Az eredetileg szintén nyomtatott megjelenésű, majd forráshiány miatt 2011 óta csakis elektronikusan létező *Mozinet* inkább magazin-jellegű, az olvasókat a friss filmes bemutatókról tájékoztató, inkább az átlagos filmes tájékozottságú érdeklődőt megcélzó fórum, egyedi rovata pedig a filmre adaptált könyvek (egyébként nem túl alapos) kritikáját nyújtja. Sőt, még a leginkább az úgynevezett „egyszeri” nézőt megcélzó és kiszolgáló, a szöveges anyaghoz képest sokkal inkább a jó minőségű színes, gyakran fél- vagy egészoldalas standfotókat, filmképeket előtérbe helyező, aműgy inkább filmszínopsziszokat és felületes „véleményecskéket” publikáló print havilap, a *Vox Mozimagazin* is rendelkezik egyedi rovatokkal. Ilyen például a *Tollpárbaj* elnevezésű rovat, ahol minden hónapban kiskritikákkal versenghetnek az olvasók, s a szerkesztőség megszavazza a hónap legjobb olvasói kritikáját, illetve a havi Top 5-öt, s a magazin online felületén publikálják is ezeket. A lehetséges filmes felvevőpiac, a

közönség részben egészen más rétegét igyekszik megszólítani és kiszolgálni a *film.hu* portál, ahol a rövid, következőképp nem túl elmélyült szócikkek mellett a magyar és külföldi filmkészítők érdeklődésére számot tartó napi adatokat, híreket közlik. De emellett az Internet Movie Database mintájára létrehozták és fejlesztik a HMDB-t, vagyis a magyar filmesek és filmek adatbázisát, és szintúgy hasznos adattárat hoztak létre (magyar és angol nyelven) a magyarországi forgatási helyszínekről, a stúdiókról és filmforgalmazó cégekről. (S a Könyvkolónia mintájára a Filmkolóniát is megteremtették.)

Más, például az archívumépítés szempontjából a nyomtatott filmes folyóiratok a nyomtatott irodalmi folyóiratokéhoz hasonló eljárásokkal élnek. A print alapú, de online változattal is bíró lapok (*Metropolis*, *Filmvilág* és *Prizma*) a megjelenés után 3–6 hónappal teszik online is elérhetővé tartalmaikat – bár a nemzetközi szerzői jogi törvények miatt a *Metropolis* szakfordításai csak a folyóirat honlapján regisztráló felhasználók számára érhetőek el. Ebben az értelemben mindhárom lap tárhelyként (is) használja az internetet, s a *Metropolis* honlapja nem is igazán törekszik ennél többre: ritkán és rendszertelenül szakmai hírekkel frissítik az oldalt, de ennek elsődleges, s szinte egyetlen mondható funkciója a nyomtatott verzió online tárolása. A *Filmvilág* szintúgy sokáig mindössze a nyomtatott anyagokat tette online is elérhetővé (a nyomtatott verziót kísérő fekete-fehér képanyag nélkül), de harmincéves évfordulójuk alkalmából, 2009-ben a népszerű folyóirat hivatalos blogját is elindították, a közönséggel történő „élőbb” kommunikáció érdekében, amelyen a print változatot kiegészítő cikkeket, filmszakmai híreket publikálnak. Ennél jelentősebb fejlemény, hogy 2013-tól kezdődően, előfizetéses jelleggel e-journalként, vagyis elektronikus folyóiratként is elérhető a havi lapszám, amely tartalmában megegyezik a nyomtatottal, de színes képanyagot és filmjeleneteket is tartalmaz, és Windows-alapú PC-re, iPadre és androidos mobilkészülökre egyaránt letölthető. A gazdag kínálatot, a gyakori, igényes tartalommal történő frissülést, a poénos-szellemes rovatokat, vagyis a hagyományosabb rovatszerkezetű nyomtatott folyóirathoz képest jelentős mértékben új többlettartalmat szolgáltatató online megfelelőt illetően a *Prizma* a filmes folyóiratok vezéregyénisége. A klasszikus, szigorú(bb) szerkesztésű filmes műhelyek között a *prizmafolyoirat.com* a legpörgősebb nivós fórum, ahol a statikus és mozgóképi ledek túlsúlyával már a megjelenés, a felület is a vizualitás középpontba helyezését jelzi (szemben a képtelen, csak a szöveges anyagot reprodukáló *Filmvilág*- és *Metropolis*-archívumokkal).

A szóba hozott lapok mindegyike rendelkezik Facebook-oldallal. Tekintettel arra, hogy a Facebook az úgynevezett netnemzedék egyik legfontosabb önkifejezési és kommunikációs terepe, amely immár magasan megelőzi a telefon-, az SMS-, illetve az egyéb chatszolgáltatók használatát, ez a reprezentációs, egyben a rajongókkal/olvasókkal intenzívebb, gyakori frissülés és érdekesítő tartalmak közzlése esetén akár napi kapcsolatot lehetővé tevő kommunikációs csatorna a rajongótábori érdeklődés fenntartásának vagy az új rajongók toborzásának a szempontjából aligha hanyagolható el. Az egyes orgánusok ugyanakkor eltérő módon használják a közösségi média lehetőségeit. A *Metropolis* Facebook-oldalán például jellemzően csak a folyóiratszámok tartalmával, illetve az újonnan indított *Metropolis*-könyvsorozattal kapcsolatos posztok, ritkábban filmszakmai hírek jelennek meg, nem túl gyakori frissítéssel (ezt részben persze indokolhatja az, hogy a szerkesztőség túlterhelt egyetemi oktatókból áll). A *Filmvilág* és a *Prizma* jellemzően az új, a blogon, illetve az online felületen megjelenő cikkeket posztolja, míg az *Apertúra* (egyébként egyetemi hallgatók által menedzselte) Facebook-oldala a folyóirathoz kötődő hírek, az új megjelenésekről értesítés mellett különféle aktualitással bíró sztárfotókat, ingyen, természetesen a Youtube-ról származó filmrészleteket és videoklipeket, illetve a mindennapi vizuális kultúránk csemegéit teszi közzé. Az olvasók aktivizálása és a szerzők közösségi érzetének gondozása érdekében nemrég (2013 novemberének eleje) egy titkos/rejtett Facebook-csoportot is létrehoztak, ahol a szerkesztők a vizuális kultúrához

kötődő különféle programokról tudósításokhoz „vadásznak” szerzőket (s egyeztetnek le egyéb műfajú cikkeket), ily módon a kulturális eseményeket – képzőművészeti kiállításokat, szakkönyv-bemutatókat, filmfesztiválokat és tematikus vagy sajtóvetítéseket, színházi és táncelőadásokat, stb. – is népszerűsítve. S bár egyelőre természetesen a szerkesztők a kulturális programokkal kapcsolatos hírek fő motorjai, de a csoportba került volt, jelenlegi és leendő szerzők is egyre többször és többen dobnak fel lehetséges témákat, és jelentkeznek cikkírással. (A csoport nyilván közösségi, meghívásos alapon bővül, az előadásom idején például szám szerint 87 tagja volt.)

Könnyen el tudom képzelni, hogy nem ez az egyetlen, mondjuk úgy: nem teljesen nyilvános, ugyanakkor a folyóiratszerkesztők, a szerzők és az olvasók közt jó hangulatú és érdemi eszmecserét biztosító kommunikációs fórum, mindazonáltal ez az egyetlen rejtett folyóirat csoport, aminek a tagja lettem/vagyok. S talán nem túlzás azt állítani, hogy ez a típusú olvasókkal való kapcsolattartás, amelynek hangsúlyos célja az olvasók szerzővé „emelése”, publikálható írásra buzdítása, már-már egy web 2.0-ás műhelymunka jellegét ölti, amelyben a netnemzedék tagjai – a szakmai minőségért szavatoló szerkesztői gondozásról nem lemondva – meghatározhatják a tartalomszolgáltatást, s preferenciáikkal befolyásolhatják az *Apertúra Magazin* kultúrafeldolgozó és -közvetítő arculatát.

A szerkesztői figyelem, ha tetszik: a felügyelt, gondozott tartalom szempontjából természetesen amúgy is megkülönböztethetünk a szakmai minőségért szavatoló fórumokat, és olyanokat, amelyek bizonyos mértékig a közösségi média működési elvein alapulva minimális mértékű szerkesztői ráhatással, elsősorban a regisztrált felhasználók által gyártott tartalmakat szolgáltatva működnek. Ilyen – sajnos, minimális vizuális designnal rendelkező, de – teljes mértékben interaktív orgánumnak kell tartanunk a *kritikustömeg.org*-ot, ahol a regisztrált felhasználók filmrajongó közösségként működnek, egyéni profilokat, toplistákat, film-, rendező, színész-, stb. elemzéseket hoznak létre, s a tagelés (címkézés) lehetőségeit hatékonyan kiaknázva olyan filmes adatbázist építenek, amely változatos szempontok alapján kiválóan kereshető. Sőt, *Arany* és *Ezüst Vapiti* néven évente díjakat is osztanak a „legjobb film”, illetve a „legjobb színészi teljesítmény” kategóriájában. A filmes site-ok, folyóiratok között a *Kritikus Tömeg* a legélénkebb, az online közegben legtöbbször diskuráló, ugyanakkor szakmai szempontból is hasznos, érdekes tartalmakat generáló „tömeg” (egyébként közel 10.000 regisztrált felhasználójuk van).

Az említett digitális médiumhasználati, olvasóteremtő és -gondozó praktikák mellett nyilván a multimédiás interaktivitásra épülő játékok, kiegészítő alkalmazások jelentenek a folyóiratok egyik előremenekülségi útját. Világos, hogy ehhez elsősorban a bölcsészek és az informatikusok közti szorosabb együttműködésre van szükség, miként az is világos, hogy az új interaktív alkalmazások technológiai fejlesztéséhez tökére van/volna szükség. Az amúgy is jelentős forráshiányokkal küzdő magyarországi kulturális vagy egyetemi szférában nem nagyon látok esélyt az efféle innovációkra, mindenestre zárasképpen egy Egyesült Államok-beli irodalmi folyóirat mobiltechnológiás fejlesztésére térek ki, amelynek a révén az olvasót vagy az olvasó-nézőt a szöveg vagy a multimédiális tartalom egyszerű fogyasztójából tényleges annak létrehozójává, nemcsak társszerzőjévé, hanem nagybetűs Szerzőjévé léptetik elő, s egyben az azonnali olvasói visszacsatolást, az aktív és kreatív folyóirathasználatot is biztosítják. A *Digital Americana* viszonylag friss, 2010-ben indult irodalmi folyóirat, amely hagyományos tartalmat (elsősorban szépirodalmat és kritikát) publikál, nyomtatott, illetve iPhone-os és iPades verzióban is megjelenik. A 2012 őszi, a „redakciót” fókuszba állító elektronikus lapszámukhoz olyan app-et, vagyis mobiltelefonon és táblagépen használható alkalmazást társítottak, amely révén kétféleképpen is szerkesztővé és szerzővé válhat az olvasó. A szoftver egyik felhasználási lehetősége a firkálva olvasók számára jól ismert markerezés, azaz szövegkijelölés stratégiájára alapul, vagyis arra, hogy aláhúzzuk, vagy szövegkiemelővel beszínezzük

egy adott szöveg számunkra fontos megállapítását. A „redact” (magyarul „szerkessz”) alkalmazással a szöveg bizonyos részeit be lehet festeni különböző színekkel, a fekete színnel el is lehet tüntetni a dokumentumból az illető részletet vagy szót, az „átdolgozott”, módosított szövegváltozatot pedig képfájlként, fényképként el lehet menteni, és azonnal meg is lehet osztani a Facebookon. A „redact” másik applikációja a – nevezzük így – némileg irányított versalkotást célozza, amely révén a folyóirat szerkesztői által az egyes szépirodalmi szövegekből kijelölt szavakból lehet vizuális költeményt, képverset faragni, s a kreációt szintén közösségi oldalakon megosztani.

Összegezve: a médiafogyasztási és -használati szokásokra reagálva és az új(abb) olvasói igényekhez alkalmazkodva fontolóra lehetne (kellene?) venni az olvasók aktivizálásának és folyóirat-használatának a hagyományostól eltérő lehetőségeit.